

SCHIP MET TEGENWIND

De toekomst van de kerken in Nederland

Lezing Protestantse Theologische Universiteit, 7 september 2011
Mgr. Dr. Gerard De Korte, Bisschop van Groningen Leeuwarden

(1) INLEIDING: KERKELIJK LEVEN IN DE STORM

In juni komen ieder jaar katholieken uit Noord Nederland in Dokkum bijeen om het feest van het bisdom Groningen Leeuwarden te vieren. Dokkum is voor katholieken in het noorden natuurlijk een historische plaats. Ruim 1250 jaar geleden, in 754, werden Bonifatius en zijn gezellen bij Dokkum beroofd en vermoord. Zo hebben wij ook dit jaar weer ons Bonifatiusfeest gevierd. Zondag 19 juni hadden wij een gevarieerd programma met de bekende priester Antoine Bodar als spreker in het ochtendprogramma en een feestelijke Eucharistie in de middag.

Twee weken later, begin juli, was ik in Maastricht voor de Heiligdomsvaart. Iedere 7 jaar wordt de noodkist met relieken van Sint Servaas door de stad gedragen. Het was een geweldig spektakel met meer dan 2000 figuranten en tienduizenden toeschouwers.

In september wordt al een aantal jaren in deze Domstad een Willibrordprocessie gehouden. Honderden katholieken trekken met de schrijn van de eerste bisschop Willibrord door de stad en eindigen met een vesper in de Sint Catharinakathedraal.

Servatius, Willibrordus en Bonifatius, drie erflaters van ons christelijk geloof. Erflaters voor rooms –katholieke én protestantse christenen. Meer dan 15 eeuwen geleden stonden zij aan het begin van een langzaam maar zeker proces van kerstening van onze streken.

Maar de overdracht van het geloof van de ene generatie op de andere dreigt in onze dagen massaal te stokken. In ons land worden met name de twee volkskerken, de PKN en de RKK, in snel tempo geconfronteerd met een snelle marginalisering. Wij zien op een breed front verdamping; verdunning en verkleining. Veel parochies en kerkelijke gemeenten hebben te maken met een snelle vergrijzing van de actieve gelovigen; een inhoudelijke zwakte en hangen vaak als los zand aan elkaar. Het kerkelijk christendom wordt steeds minder relevant. Stefan Paas merkte in dat verband recent op: "In meer dan een millennium werd Europa christelijk en het werd seculier in minder dan een eeuw"¹

Andere christelijke waarnemers stellen dat wij leven in een seculiere meerderheidscultuur. Nu valt hier een belangrijke kanttekening te maken. Want meer dan 1500 jaar evangelieverkondiging heeft Nederland niet onberoerd gelaten. Ons rechtstelsel; ons denken over goed en kwaad is in belangrijke mate bijbels gestempeld. In populaire muziek, in soaps, in videogames en televisiereclame wordt bewust en onbewust geput uit de christelijke bagage die in de brede culturele rugzak zit. Tegen die achtergrond poneerde de cultuurtheoloog Frank Bosman recent dat Nederland een vrese-lijk christelijk land is².

Als het om existentiële zaken gaat, valt de gemiddelde Nederlander terug op een christelijk begrippenkader. Ook valt er te wijzen op andere vormen van cultuurchristendom. Ik denk aan de blijvende populariteit van processies en bedevaarten in rooms-katholieke kring. Onze cultuur is dus meer christelijk en minder seculier als vaak gedacht.

¹ Stefan Paas, Friesch Dagblad, 16 mei 2011

² Frank Bosman, Trouw, 10 juni 2011

Maar ondanks deze terechte nuanceringen blijft het een niet te loochenen feit dat het kerkelijk christendom steeds meer in de gevarenhoek komt. In een tijd van sterke individualisering vullen steeds meer tijdgenoten hun eigen mandje op de markt van religieuze mogelijkheden en lijken het kerkelijk christendom steeds meer links te laten liggen. In een cultuur die autoriteit wantrouwt, is het steeds moeilijker het waardevolle van de christelijke traditie van de ene generatie aan de andere door te geven. Het klassieke christendom is uit; ongebonden individualistische spiritualiteit is in. In ons land zijn er veel tijdgenoten die geloven zonder enige kerkelijke binding. Op formule gebracht: "believing without belonging".

Veel kerkmensen herkennen zich in de leerlingen in de boot op het meer van Gennesaret (vgl. Matheus 14, 22-36). Het schip van de Kerk heeft, alles bijeen, te maken met flinke tegenwind. Golven teisteren het schip. Veel christenen in Nederland zijn somber en angstig voor de toekomst. In die situatie is het goed te luisteren naar de oproep van de Heer om niet bang te zijn. Wees niet bang. En ook: Kleingelovige, waarom heb je getwijfeld? Ons geldt de belofte dat Christus ons nabij is en onze hand stevig vastgrijpt, juist als wij ons bedreigd voelen. Die belofte kan mensen van de Kerk helpen tot nuchtere volharding.

(2) HOE KWAM HET ZOVER?

Ik wil met u vanmiddag allereerst nadenken over de vraag hoe het allemaal zo gekomen is. De ontwikkelingen rond Kerk en christelijk geloof zijn immers niet zomaar uit de lucht komen vallen. In zijn voorname studie "Een seculiere tijd" schrijft de katholieke filosoof Charles Taylor dat het geloof in God in het jaar 1500 in de westerse wereld een vanzelfsprekendheid was en anno nu niet meer dan een optie vormt³. Cultuurhistorici kunnen ons helpen om de achtergronden van deze ontwikkeling te begrijpen.

Zelf ben ik intens geboeid geraakt door de klassieke studies van de Franse geleerde, Paul Hazard. In zijn werk over de crisis van het Europese bewustzijn stelt hij dat alle grote vragen van de Verlichting al rond 1700 bij een aantal intellectuelen speelden⁴. De ontkerstening en ontkerkelijking van vandaag hebben te maken met de doorwerking van de Verlichting. Alle grote vragen uit de 18de eeuw zijn in onze dagen gedemocratiseerd. Hazard wijst in zijn studies op de ontwikkeling van de natuurwetenschap in de moderne tijd en op de implicaties van de globalisering door de ontdekkingsreizen

Natuurwetenschap

De ontwikkeling van de natuurwetenschap vanaf Copernicus en Galilei heeft in de laatste 500 jaar gezorgd voor een totaal nieuwe beleving van de werkelijkheid. Aan het begin van de nieuwe tijd was het dominante wereldbeeld geocentrisch; vandaag denken wij in termen van een uitdijend heelal. Een en ander impliceert een totaal nieuwe beleving van tijd en ruimte. De werkelijkheid is volgens de dominante natuurwetenschappelijke visie miljarden jaren oud en miljoenen lichtjaren ruim. In dat perspectief is de mens een stofje in een leeg heelal.

Blaise Pascal, de grote 17de eeuwse geleerde, spreekt in zijn *Pensées* al over de vrees die de eeuwige stilte van het oneindige heelal oproept⁵. De implicaties van deze nieuwe werkelijkheidsbeleving voor het Godsgeloof zijn kolossaal geweest.

Globalisering

Naast de natuurwetenschappen hebben ook de ontdekkingsreizen grote gevolgen gehad voor de Godsbeleving. De Europese ontdekkingsreizigers kwamen in aanraking met oude,

³ Charles Taylor, *Een seculiere tijd*. Rotterdam, 2010

⁴ Paul Hazard, *La crise de la conscience européenne*. Paris, 1935

⁵ Blaise Pascal, *Pensées*, fragment 206

zeer oude culturen. Zelfs culturen die de bijbelse tijdrekening, waarbij de schepping wordt geplaatst in 4004 voor Christus, leken te weerspreken.

De veelheid van nieuwe gegevens over godsdiensten, opvattingen over moraal en recht gaf bij een aantal intellectuelen aanleiding tot een sterke relativisering van bestaande christelijke opvattingen. Zij vroegen zich af wat wij mensen eigenlijk weten en wat het fundament van onze kennis is.

Bekend is de vraag van Montaigne: wat weet ik? Descartes probeert die vraag te beantwoorden door de rede als startpunt te nemen: cogito, ergo sum.

De grote Verlichtingsdenkers gaan in dit spoor verder. Hun denken, zeker in Frankrijk, wordt bepaald door scepsis, relativisme en rationalisme. De meeste van hen laten het klassieke trinitaire christendom achter zich en worden deïst of atheïst. God is een hypothese die kan worden afgeschaft, zou wiskundige en astronoom Pierre Simon Laplace tegen Napoleon gezegd hebben.

Meesters van het wantrouwen

Na de Franse Revolutie publiceren in de 19de eeuw de grote meesters van het wantrouwen: Marx, Darwin, Nietzsche en Freud hun studies. De invloed van deze boeken valt tot op de dag van vandaag nauwelijks te overschatten. Zij beuken tegen het klassieke christelijke beeld van God. God is voor hen allen een projectie vanuit een bepaalde vorm van vervreemding.

Het kwaad in ons leven

Voor veel hedendaagse westerse mensen wordt het Godsgeloof, zo schat ik in, niet zozeer aangevochten door theoretische beschouwingen als wel door de realiteit van het kwaad in onze wereld. Velen worstelen met de vragen van Job maar volgen hem niet meer in zijn gelovig antwoord. Hitler, Stalin, Mao en Pol Pot konden op fabrieksmatige wijze miljoenen mensen vermoorden zonder dat de hemel ingreep. Het immense kwaad dat zich iedere dag breed maakt, vormt een grote aanvechting voor het geloof in een persoonlijke en voorzienige God. Waar was God in Auschwitz? Waar was God in de communistische concentratiekampen? Maar ook: Waar is God in de nood van een terminale moeder met jonge kinderen? Waar is God in de Hoorn van Afrika? zijn voor tallozen indringende vragen geworden.

Het radicale kwaad impliceert het einde van het Verlichtingsgeloof in de rede en het failliet van de grote verhalen. Onze tijd beleven veel tijdgenoten, met een woord van de filosoof Verbrugge, als een tijd van onbehagen⁶. Veel crises zijn in onze dagen bij elkaar gekomen. Ik noem de klimaatcrisis, de energiecrisis, de economische crisis en de crisis rond het vertrouwen in ons politieke bestel. Ik noem ook de zingevingcrisis en de kerkcrisis, actueel versterkt door nieuws rond seksueel misbruik binnen de Romana.

God, is in de westerse wereld, is in Nederland een optie, vaak een aangevochten optie geworden. De diepte van de crisis rond het geloof in God, zowel intellectueel als existentieel, kunnen wij niet snel overschatten.

Interne aanvechting

Het is overigens goed te beseffen dat de Godsvraag niet alleen in de samenleving breed ter discussie staat maar ook in het hart van iedere kerkelijke gemeente en parochie. Al jaren constateer ik helaas een sprakeloosheid in geloofszaken bij veel katholieken. Ds. De Fijter, de voormalige preses van de synode van de Protestantse Kerk, heeft gesproken over een Bijbels analfabetisme en over veel mensen als biblibeten. Op een breed front valt binnen de kerken een interne secularisatie te constateren.

⁶ Ad Verbrugge, Een tijd van onbehagen. Nijmegen, 2004

Tallose kerkmensen spreken over hun geloof liever in termen van waarden, normen en deugden dan in termen van relatie en een biddende omgang met God. Jaren geleden sprak Miskotte al over de biddeloosheid van onze cultuur⁷. Ik vrees dat dat meer en meer ook geldt voor onze hedendaagse kerkcultuur. Tallose Nederlandse christenen kennen noch een open hemel noch een goddelijk fundament. Integendeel, ook hun leven wordt juist gekenmerkt door het bewustzijn van onzekerheid, verwarring en onbehagen.

(3) WAT STAAT ONS TE DOEN?

Wat staat christenen in het algemeen en kerkelijke leidinggeevenden in het bijzonder te doen in de huidige Nederlandse context? Ons is geen gemakkelijk passen op de winkel gegund. Er is vandaag een grotere ambitie nodig. Meerdere zaken moeten tegelijkertijd worden aangepakt: zowel de reorganisatie van de volkskerk als het vormgeven van een nieuw missionair elan. Met name de twee volkskerken, de Protestantse Kerk en de Rooms Katholieke Kerk zullen in de komende jaren niet aan het begeleiden van een krimp kunnen ontkomen. Het gaat om de afslanking van onze organisaties, inclusief kerksluitingen. Tot 2020 zullen de beide grote volkskerken, naar verwachting, minstens 1000 kerkgebouwen afstoten. Dat betekent gemiddeld 2 gebouwen per week. Het sluiten van een kerkgebouw is nog steeds voor tallose mensen een bron van verdriet en demotivatie. Lethargie en onverschilligheid liggen dan op de loer. Maar zij die leiding geven aan het kerkelijk leven mogen daar niet aan toegeven. Krimpbegeleiding moet, hoe paradoxaal het ook klinkt, samengaan met het wekken van een nieuw missionair elan.

Oecumenische uitdaging

Het christendom in ons land heeft alleen toekomst als wij kunnen komen tot een vernieuwd enthousiasme voor God en Zijn Koninkrijk⁸. En met dat "wij" bedoel ik allen die Christus toebehoren. Naast de vele zorgen, mag een christen trouwens ook zijn zegeningen tellen. Voor mij is zo'n zegening de doorbraak van de oecumenische gedachte in de laatste honderd jaar. Na eeuwen van onderling negeren en haat, ja van geweld, zijn christenen van verschillende tradities elkaar steeds meer gaan opzoeken en waarderen. Wij beseffen steeds beter dat onze overeenkomsten groter zijn dan onze verschillen. Ook als wij allerlei theologische en nestgeurverschillen niet willen verdonkeremanen komt het nu aan op een versterking van de oecumenische samenwerking. Bij het beantwoorden van de grote uitdagingen van onze tijd hebben alle christenen, van welke traditie ook, elkaar ontzettend hard nodig. Tegen die achtergrond noem ik ook de grote rol die christenen met een allochtone achtergrond kunnen spelen. Al lang gevestigde kerken en nieuwe christelijke geloofsgemeenschappen hebben elkaar ontzettend hard nodig. Het gaat immers om niets minder dan om de voortgang van het Evangelie in onze cultuur.

Twee klippen omzeilen: aanpassing en isolement

In deze tijd van onzekerheid en verwarring moeten wij proberen twee klippen te omzeilen. Noch aanpassing noch isolement vormt een begaanbare weg. Een aanpassing aan de dominante cultuur maakt de christelijk gemeenschap onzichtbaar en betekenisloos. Wie met de tijdgeest trouwt is snel weduwnaar, luidt een uitdrukking. Geloofsgemeenschappen die dan ook kiezen voor aanpassing aan de dominante cultuur hebben bijna nooit kinderen. Zowel theologisch als sociologisch lijkt mij dit derhalve geen vruchtbare optie. Maar het streven naar een afgezonderde heilige rest, lijkt mij eveneens geen adequate reactie. In ieder geval een reactie die de kern van katholiek christendom weerspreekt. Een strenge, juridisch rechtzinnigheid met een veelheid van geboden en verboden vormt de dood in de pot. Het christelijk geloof wordt dan al snel steriel; onbeduidende folklore voor een kleine schare liefhebbers.

⁷ K.H. Miskotte, De weg van het gebed. Den Haag, 1982, 8

⁸ Walter Kardinal Kasper, Katholische Kirche. Freiburg, 2011, 61

In deze tijd van crisis is het raadzaam om onze identiteit stevig te bewaken en tegelijkertijd open en uitnodigend te zijn. Vanmiddag pleit ik dan ook voor geloofsgemeenschappen die worden gekenmerkt door een gastvrije orthodoxie. Het is overigens goed om direct wat nader bij de termen rechtzinnigheid en orthodoxie stil te staan. Voor menig tijdgenoot én menig christen roepen die woorden immers bijna automatisch negatieve gevoelens op. Orthodoxie valt voor hen min of meer samen met rechts, behoudend, zuur of bitter, bekrompen, conservatief en andere van deze kwalificaties.

Maar bij een meer exacte begripsbepaling gaat het bij christelijke orthodoxie allereerst om de ware lofprijzing. En lofprijzing is een zaak van hoofd, hart en handen. Het gaat om de lofprijzing van God door gebed en liturgie. Een lofprijzing van God door belijden. En, niet in de laatste plaats, door concreet handelen.

Terug naar de bronnen

Een en ander impliceert vandaag de dag een terug naar de bronnen: ad fontes. Dus allereerst terug naar de Schrift. Maar ook in de leer bij de traditie. Het gaat niet alleen om het gezag van de bron. Maar ook om het gezag van de getuigen, van de traditie der eeuwen. In dit verband citeer ik graag een woord van Chesterton.

Hij schrijft in zijn boek "Orthodoxie" dat christenen staan op de schouders van vele generaties die voor ons hebben geleefd⁹. Traditie overigens niet als museumstuk waar je met een open mond naar staat te kijken zonder relevantie voor ons vandaag. Maar traditie als twintig eeuwen wijsheid over God, mens en samenleving.

Terug naar de bronnen betekent dat wij ons indringende vragen moeten stellen: Waar ging het de eerste christenen om? Waardoor wordt het katholieke christendom, dat zich in de eerste eeuwen van de kerkgeschiedenis ontwikkelt, gekenmerkt? Wat is het kloppend hart van het klassieke christendom? Wat is dan onze gemeenschappelijke christelijke identiteit? Waar zou het ons als christenen van vandaag om moeten gaan?

Laat ik maar direct met de deur in huis vallen: Om het getuigenis van Gods universele mensenliefde, zichtbaar geworden in de loop van Israëls geschiedenis. En op het hoogtepunt van de tijd zichtbaar geworden in Jezus Christus. Anders, meer theologisch, gezegd: Het moet in de Kerk gaan om het belijden van de menswording van God in Jezus Christus en daarmee samenhangend: het belijden van de drieëne God.

Het woord "god" is in onze cultuur een onbeschermd handelsartikel. Het meest zuivere én het meest banale wordt met dat woord verbonden. Christenen spreken over het geheim van God heel beleefd. Niet met twee maar zelfs met drie woorden: Vader, Zoon en Geest. In de theologische wereld wordt de laatste decennia gesproken over een herleving van de trinitaire theologie. Veel voornamelijk systematisch- theologische studies rond dit thema zien het licht. Maar als ik de kerkelijke situatie goed peil voeden deze studies helaas niet of nauwelijks het leven in de parochie en kerkelijke gemeente.

Triniteit is voor menig gemeentelid of parochiaan een soort hogere wiskunde gebleven. Toch heeft het katholieke christendom alleen maar toekomst als de spiritualiteit van de triniteit de harten van het gemeentelid en de parochiaan gaat raken. Hier ligt misschien wel de belangrijkste uitdaging voor de Kerk van vandaag en morgen. Het gaat binnen de katholieke traditie immers om de God waarvan de Schriften getuigen. De God van schepping en verbond. Deze God participeert in Christus aan onze geschiedenis. Wij stuiten hier op het unieke van het christelijk Godsbesef: Een God die naar ons toe komt, Die ons bemint tot op het kruis. Een God die solidair is in onze schuld, ons lijden, onze doodsangst en onze dood.

⁹ G.K. Chesterton, *Orthodoxy*, 1908

Gods genezende en verzoenende liefde in Christus mogen wij beantwoorden met wederliefde. Het moet gaan om een transformatie, een omvorming in Christus Met de woorden van Johannes de Doper: Hij moet groter worden, ik kleiner (Johannes 3,30). Met de woorden van de apostel Paulus: Niet ik leef maar Christus leeft in mij (Galaten 2,20). De core-business van de Kerk vormt het leven in vriendschap met deze God.

Een lerende Kerk

Jaren geleden spraken de Franse bisschoppen al over een: proposer la foi. De kerken zijn geroepen tot het vormen en instrueren van dragers van het geloof De voortgang van het Evangelie vraagt om een lerende gemeenschap. Een doorlopende catechese en geloofscommunicatie moeten dan ook een absolute prioriteit krijgen. Alleen zo kunnen wij verdere geloofsverdamping tegen gaan en geloofsverdieping realiseren. Terecht stelt Wim Dekker in zijn recente boek " Marginaal en missionair" dat onze kerken de vaagheid achter zich moeten laten en moeten streven naar een krachtige identiteit en een missionaire kracht¹⁰.

Gastvrije rechtzinnigheid

Het is zaak, zo zei ik zojuist, om een heldere identiteit te combineren met een open, uitnodigende houding. Veel tijdgenoten, jong en oud, zijn immers zonder duidelijke oriëntatie en staan zoekend in het leven. Mensen moeten de tijd krijgen om het hart van het Evangelie te vinden en te groeien in de navolging van Christus. In onze dagen is kerkelijke gastvrijheid dan ook ontzettend belangrijk. Terecht schreef Noordmans dat Jezus niet alleen aandacht heeft voor de leerlingen maar ook voor de schare; voor het volk dat de Wet niet kent¹¹.

Een missionaire Kerk slaagt alleen als ze weet wat er onder mensen leeft. Het leven van de schapen zonder herder moet bekend zijn. Dus: aandacht voor de schare. Die dimensie van de oude volkskerk moeten wij niet verloren laten gaan. Een heilige restkerk is geen katholieke Kerk!

De Kerk van morgen heeft een heldere identiteit maar is tegelijk toegankelijk voor onzekere en zoekende mensen. Toegankelijk ook voor de vragen en uitdagingen van de actuele cultuur. Een dergelijke Kerk helpt mensen bij het antwoord op minstens drie grote levensvragen: de zinvraag, de schuldvraag en de doodspraak. De zin van ons leven vormt, in gehoorzaamheid aan het Evangelie, de dienst en de liefde tot God en de naaste. Onze schuld wordt omsloten door de boodschap van goddelijke vergeving en verzoening. De indringende vragen rond lijden en dood worden dragelijk als wij ons radicaal concentreren op Goede Vrijdag en Pasen; op het kruis en de opstanding van de Heer; op Hem die weerloos én overmachtig is.

Creatieve minderheid

De Kerk van morgen zal in Nederland, voorzover nu in te schatten, een minderheid zijn. Maar hopelijk een creatieve minderheid. De historicus Paul Trouillez heeft hierover recent boeiende opmerkingen gemaakt¹². Voordat het christendom staatsgodsdienst werd, zo stelt hij, waren er 8% christenen in het Romeinse Rijk. In het hedendaagse Nederland en België gaat datzelfde percentage mensen zondags naar de kerk.

Wij mogen vandaag blij zijn met wie bewust voor het geloof kiest en bij de Kerk wil horen. Natuurlijk zijn wij geroepen om zoveel mogelijk mensen en volkeren te bereiken.

¹⁰ Wim Dekker, Marginaal en missionair. Zoetermeer, 2011

¹¹ O. Noordmans, Kerk en schare. 1933

¹² Paul Trouillez, Friesch Dagblad, 21 mei 2011

Maar nu de Kerk is afgekalfd, is het beter kracht en blijheid te zoeken in het hart van het geloof en niet allereerst te focussen op massaliteit.

Diaconale verdieping

De Kerk van de toekomst is niet alleen een lerende Kerk maar ook een dienende Kerk. Levende orthodoxie krijgt gestalte in het alledaagse leven. Er bestaat een nauwe band tussen orthodoxie en orthopraxie; tussen lofprijzing en navolging. Christen zijn geroepen tot de imitatio Christi, de navolging van Christus. Het geloof wordt beleden maar ook belichaamd. Woord en daad blijven zo dicht bijeen. Zo kunnen wij bouwen aan een cultuur van hoop in een tijd van onzekerheid en onbehagen.

Wij leven in een laat kapitalistische samenleving waarin het neo-liberalisme dominant is. Steeds meer sectoren van de cultuur worden door een marktdenken beheerst. De ontplooiing en het welbevinden van het individu staan hoog genoteerd. Voor een christen zijn dat niet bij voorbaat vieze woorden. Maar in een context van culturele ontworteling en bodemloosheid vormt de insteek bij de ontplooiing en het welbevinden van het individu niet automatisch een weg naar geluk. In deze situatie kan een christelijk sociaal denken; een christelijk humanisme een heilzame inbreng hebben¹³. De mens is immers geen losse atoom maar een persoon die alleen in samenspraak met God en andere mensen tot ontplooiing komt. Als kwetsbaar schepsel vindt de mens juist geluk door onderlinge gemeenschap en solidariteit. Het is daarom ontzettend belangrijk om het denken over christelijke diaconale spiritualiteit te verdiepen. Het gaat dan om diaconie als een geestelijke weg. Ons past geen apathie als het gaat om de grote sociale vragen van vandaag: Ik noem de armoede in Nederland en de rest van de wereld.

In deze tijd van economische crisis is de christelijke gemeenschap bij uitstek geroepen om de zorg voor de kwetsbaren in eigen land hoog op de agenda te houden en het belang van internationale solidariteit te benadrukken. Vanuit haar bronnen kan de Kerk ook een bijdrage leveren bij het aanpakken van de ecologische crisis en het grote vraagstuk van oorlog en vrede.

Een missionair elan

Zowel catechetische als diaconale verdieping hebben alles van doen met een nieuw missionair elan. Een levende Kerk is immers per definitie een missionaire Kerk. Een levende Kerk wil mensen winnen voor Christus. De context kennen is daarbij heel belangrijk. Bijna iedere Nederlander heeft een beeld van Kerk en christendom. Bij talloze mensen die van huis uit katholiek of protestant zijn, leven daarbij negatieve beelden. Beelden van niets mogen en veel moeten. Het vormen belangrijke blokkades om mensen met het Evangelie aan boord te komen. Het gaat om een nieuwe evangelisatie van een bevolking die al eerder het Evangelie heeft ontvangen. Een en ander vereist een nieuwe aanpak. Veel creativiteit is daarbij vereist. Een en ander vraagt ook om een zelfreflectie op de actuele gestalte van de Kerk.

De geloofsgemeenschap moet zich de vraag stellen of de gestalte van de Kerk geen blokkade vormt om nieuwe mensen voor Christus te winnen. Een Kerk die getekend wordt door gezapigheid en burgerlijkheid roept eerder onverschilligheid dan enthousiasme op. Tegen die achtergrond is de Kerk geroepen tot voortdurende hervorming en zuivering (*ecclesia semper reformanda/ purificanda*).

¹³ vgl. paus Benedictus, encycliek Caritas in Veritate, 2009

(4) TOT SLOT: GEROEPEN TOT HOOP

Ik ga mijn verhaal afronden. Het beleidsplan van het bisdom Groningen Leeuwarden op weg naar 2020 draagt als titel: Kwetsbaar en hoopvol.

Kwetsbaarheid is niet alleen het kenmerk van de Rooms Katholieke Kerk van het Noorden maar van de christelijke geloofsgemeenschappen in geheel ons land. Onze kerken en kerkelijke gemeenschappen zijn kwetsbaar geworden. Ik heb vanmiddag gewezen op de aangevochten geloofskracht, op minder draagvlak door het wegvallen van mensen en op minder draagkracht door de teruggang in middelen.

Toch kunnen wij leven vanuit de goddelijke deugd van de hoop. Charles Péguy spreekt van het "kleine meisje" hoop tussen de grote zussen geloof en liefde. Christelijke hoop is geworteld in de trouw van God. Hij laat het schip van de Kerk niet over aan de golven van de geschiedenis. Hij is zijn Kerk nabij.

In dit verband varieer ik graag de wonderschone dichtregels van Ad den Besten.

Een christen is geroepen
te leven de volle tijd
vanuit de bevende zekerheid
dat hij niet zal vallen uit dit onvast bestand
van zijn bestaan
dan in Gods hand¹⁴.

Ons geldt de belofte dat de Heer bij zijn Kerk is tot aan de voltooiing van deze wereld. Gods Geest wil ons gelovig enthousiasme wekken. Diezelfde Geest verbindt ons met Christus en leert ons de weg van de navolging. Uiteindelijk wordt katholieke spiritualiteit bepaald door een leven in vriendschap met Christus.

In zijn tweede boek over Jezus schrijft paus Benedictus over de hemelvaart van de Heer. De paus citeert Lucas: " Daar hief Hij zijn handen en zegende hen. En terwijl Hij hen zegende, ging Hij van hen heen en werd Hij in de hemel opgenomen". En de paus vervolgt dan: In het gebaar van de zegenende handen is de blijvende band van Jezus met Zijn leerlingen en de wereld uitgedrukt. In het weggaan komt hij om ons boven onszelf te verheffen en de wereld voor God te openen (.....) Door het geloof weten wij dat Jezus Zijn handen zegenend over ons uitgestrekt houdt. Dàt is de voordurende reden van christelijke vreugde¹⁵.

Vanuit die vreugde kunnen christenen ook in de komende jaren nuchter én fier hun gaven van hoofd en hart inzetten voor de opbouw van de Kerk van de Heer.

Ik dank u wel.

¹⁴ Ad den Besten, Klein Danklied. Gezangen voor Liturgie 608

¹⁵ Joseph Ratzinger- Benedictus XVI, Jezus van Nazareth deel 2. Tielt, 2011, 261-262